

spådom som heldigvis ennå ikke har slått til, men som helt utilsiktet har gjort ham til et internasjonalt eponym for verdens sjeldneste sykdom: Lærums tumor (1).

I kastanjetreet er hans memoarer. De er skrevet på avsløpt nynorsk, slik det sømmer seg en ekte vossing. Vi følger forfatteren gjennom barndom og oppvekst, og legefarens arbeidspress og nattlige sykebesøk får den unge Ole Didrik til å bestemme seg for at medisiner skulle han iallfall ikke bli.

Den yngre garde vil nok forundres og forskrekkes over trangsyntheten, pietisme-preget, avholdsfanatismen, sladder og overvåkingen av «avvikerne» på Vossevangen, der alle kjente alle. Forfatteren avslører likevel at ungdommen der ikke var så veldig annerledes enn ungdom andre steder, om enn deres livsutfoldelse mer måtte foregå i det skjulte.

Vi følger forfatteren som amatørjazzmusiker og som skoleflink gymnasiast og artianer med helseproblemer. Vi tar del i hans kvaler under skoleårene på Voss landsgymnas når det gjaldt yrkesvalget, for det forplikter jo å ha både en far og en bestefar som var lege. Det er gjennom sluttkaptlene vi best lærer forfatteren å kjenne. Det er her han åpner seg og blir fortrolig, og det er her vi fornermer den unges allsidighet og den splittelse som så rike evner skaper i et ungt og uferdig sinn. På tross av interessen for ingeniørfag, for musikk, ja selv om elektrikerlærling på Island er det medisineren Lærum som går seirende ut av dragkampen om fremtiden. Og det bør mange være glade for!

For den ukyndige leser utenfor vosskretsen kan det bli vel mange navn på for oss ukjente og ikke alltid like interessante personer. Ja, det må et helt personregister til for å holde orden på dem. Det gjør nok *I kastanjetreet* enda morsommere å lese for Lærums tidligere sambygding.

Uansett er memoarene til en av norsk medisins nestorer både lettlesle og vel-skrevne, og de vekker utvilsomt mange minner hos hans jevnaldrende kolleger. En fyldig litteraturoversikt gjør dem samtidig til et viktig lokalhistorisk dokument – som er solid innbundet og anbefales, på tross av en stiv pris.

Per Holck

Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Lærum OD. Sjeldne sykdommer. Terapeutiske fremskritt 1971; nr. 1: 46–50.

Bestefar forteller historier

Østrem R.

Gaven til bestefar

291 s, ill. Rasta: Forlaget Norske Bøker, 2008.

Pris NOK 249

ISBN 978-82-8112-127-0

Forfatteren er bestefar til 18 barn. Han var i noen år skribent i bladet *Vi over 60*, der han publiserte små, humoristiske fortellinger. Her har han samlet noen av disse samt andre korte, upretensjose historier fra sin

egen oppvekst og sitt voksne liv, om barnebarna og om det å bli gammel.

Tittelen kunne henspille på at det er noe å lære for en bestefar i denne boken. Det er det ikke. Det er ikke hensikten. Den egner seg heller ikke som gave til en hvilken som helst bestefar. Dertil er det for mange historier som er litt for private og med litt for tynne poenger. Men noen bestefedre vil nok kunne nikke gjenkjennende til enkelte episoder og kanskje komme på egne, tilsvarende erfaringer.

Per Vaglum

Avdeling for medisinske atferdsfag
Universitetet i Oslo

Et uvær av en roman

Grossman V.

Liv og skjebne

891 s. Oslo: Historie & Kultur, 2008.

Pris NOK 390

ISBN 978-82-92870-08-2

Da Aleksandr Sol-sjenitsyn (1918–2008) døde i august, ble han av en nær enstemmig presse hedret som den største prosaforfatter i sovjetepoken. Det er mulig at han pga. samtidens oppmerksomhet var den viktigste, men etter Sovjetunionens fall

er den ene forfatteren etter den andre kommet til overflaten med manus de ikke fikk utgitt, i hvert fall ikke i Sovjet. Det begynte etter Stalins død i 1953, og under den nye kuldeperioden i Bresjnev-tiden dukket noen av disse tekstene opp i manuser som sirkulerte ulovlig. Sammenlikninger og diskusjoner om hvem som er størst er en risikosport og svaret

sjelden entydig, men Mikhail Bulgakov (1891–1940), Andrej Platonov (1899–1951) og Varlam Sjalamov (1907–82) kunne være like gode bud. Det er bare den første av disse som er bredt oversatt til norsk, den siste ikke i det hele tatt. Det er derfor en stor begivenhet når vi i løpet av et par år får presentert ytterligere en, Vasilij Grossman (1905–64). I 2006 kom *Krigens øyenvitne*. Nå foreligger *Liv og skjebne*, utropt til Stalin-epokens største roman. Begge utgivelser kommer forbløffende kort tid etter at de engelske oversettelser kom.

Grossman skiller seg fra de andre ved at han var en typisk sovjetforfatter, hvis litterære innsats i 1930-årene gled glatt inn i tidens offisielle stil. Som stjernereporter reiste han med myndighetenes velsignelse sammen med Den røde armé, og han fulgte noen av verdenskrigens avgjørende militære slag på nær hold: Leningrad, Stalingrad, Kursk.

Grossman avsluttet arbeidet med *Liv og skjebne* i 1960, men det var utenkelig å få den utgitt i hjemlandet. En kopi fant veien til Vesten og ble utgitt ikke-komplett på russisk i Sveits i 1980. Først i 2005 forelå den i en fullstendig versjon på engelsk, og altså nå på norsk.

Liv og skjebne er en stort anlagt episk fortelling om det russerne kaller «den store fedrelandskrigen». Men den er langt fra den glansbildefremstilling av store militære og tapre fotsoldater som lenge, meget lenge, preget offisiell sovjetisk historieskrivning, russisk litteratur og russiske filmer. Lerretet er spent ut bredt, den nyttige navnelisten bakerst i boken med mer enn 260 navn, virkelige og litterære, forteller om en ambisjon som minner om Lev Tolstojs (1828–1910) i *Krig og fred* (1869) fra napoleonskrigene. Fremstillingen er også av mange anmeldere sammenliknet med Tolstojs. Den klarer seg godt uten. Dette er en av de mest rystende skildringer av det ufattelige drama den annen verdenskrig utgjorde i Sovjet jeg kan huske å ha lest, ja kanskje om krig i dette format i det hele. I likhet med Tolstoj klarer Grossman å la de mange mennesker beholde sin autentisitet gjennom hele fortellingen. Det er imponerende.

Tiden var skrekkelig, men det er mer enn tankevekkende at den russiske litteratur som *ikke* ble utgitt, beholdt nerven fra de store 1800-tallsromanene. Anbefales på det varmeste, etter det kan man ta fatt på *Krigens øyenvitne*.

Vi er godt tjent med Steinar Gils oversettelse fra russisk. Det er vi også med selve utgaven. Det er en kunst å fremstille en bok på nær 900 sider som ligger så godt i hånden og har så tydelig trykk og gode marger at den kan leses, om ikke på sengen, så på fly, tog og buss.

Per E. Børdahl

Kvinneklinikken
Haukeland universitetssykehus